

VABADUSSÕDA JA TARTU RAHU HINDAMISJUHEND

AJALOO-OLÜMPIAAD
TALLINNA KOOLIVOOR
IX klass
22. jaanuar 2020

NB! Esitatud on eeldatavad vastused. Hinnatakse täispunktidega!!!
Avatud vastusega küsimuste puhul lähtuda õpilase loogikast.

1. Too välja kolm Vabadussõja puhkemise põhjust. 3p/____
- **Eesti iseseisvuse kaitsmine**
 - **Vene enamlaste soov vallandada maailmarevolutsioon**
 - **Enamlaste soov taastada endise Vene impeeriumi piirid**

Allikas: Värä, Einar; Pajur, Ago; Tannberg, Tõnu. „Lähiajalugu: ajalooõpik 9. klassile. I osa. Lk. 62.

2. Millal tähistatakse Eestis Võidupüha? Miks just sellel päeval? 2p/____
- Aeg: **23. juunil**

Põhjus: **Just sellel päeval saavutati Võnnus võit sakslaste Landeswehri üle.**

Allikas: Laar, Mart. „Eesti iseseisvus ja selle häving“ Lk 48-50

3. Kes on fotodel olevad isikud? Kirjuta pildi alla isiku ees- ja perekonnanime ning amet aastatel 1918–1920. 8p/____

Johann Pitka	Konstantin Päts	Julius Kuperjanov	Johan Laidoner
Eesti mereväe ülem / esimeste soomusrongide ehitamise eestvedaja	Peaminister	Kuperjanovi partisanide juht	Sõjavägede ülemjuhataja

(Punkt anda vaid ees- ja perekonnanime nimetamise korral. Ameti puhul lugeda õigeks sisult õige vastus.)

Allikas: Laar, Mart; Vahtre, Lauri. „Lähiajalugu. Õpik gümnaasiumile. I osa.“ Lk. 86-88.

Tarvel, Enn. „Eesti rahva lugu“ Lk 194.

4. Selgita, kes olid õppursõdurid. Nimeta kaks ülesannet, mida tuli õppursõdureil Vabadussõja ajal täita. 3p/____

Selgitus: **Õppursõduriteks nimetati Eesti Vabadussõjas võidelnud kooliealisi või vahetult enne Rahvaväkke asumist koolis õppinud poisse.**

Ülesanne: **võitlesid lahingutes eesliinil**

Ülesanne: **kindlustasid tagalat**

Allikas: Jürjo, Merike; Nõmm, Aart; Ojalo, Hanno. „Koolipoisid Vabadussõjas“. Lk 5.

5. Vasta küsimustele Vabadussõjas osalenud vabatahtlike kohta. 7p/____

- 1) Nimeta neli kõige tuntumat vabatahtlikest koosnenud löögiüksust. (4p)
- **Skautpataljon**
 - **Sakala Partisanide Pataljon**
- **Kalevlaste Malev**
 - **Kuperjanovi Partisanide Pataljon**
- 2) Mille poolest paistsid vabatahtlike üksused silma võrreldes sundmobiliseeritud üksustega? (1p)

Vabatahtlikud paistsid silma tugeva võitlusmoraali ning -tahtega.

- 3) Nimeta kaks ülesannet, mida vabatahtlikud üksused täitsid? (2p)

Ülesanne: **Vabatahtlike üksuseid kasutati vaenlaste tagalas segaduse külvamiseks.**

Ülesanne: **Vabatahtlike üksuseid kasutati mitmetes otsustavates lahingutes läbimurrete saavutamiseks.**

Allikas: Pajur, Ago; Tannberg, Tõnu; Vahtre, Lauri. „Eesti ajalugu. VI, Vabadussõjast taasiseseisvumiseni.“ Lk 32

6. Vasta küsimustele välisriikide toetuse kohta Vabadussõjas. 6p/____

- 1) Nimeta välisriigid, kes toetasid Eestit sõjaliselt Vabadussõjas. (4p)

- **Soome**
- **Rootsi**
- **Taani**
- **Suurbritannia**

- 2) Too kaks näidet, mil moel toetasid välisriigid Eestit sõjaliselt. (2p)

- **Relvastusabi**
- **Vabatahtlikud võitlejad**

Allikad:

Pajur, Ago; Tannberg, Tõnu; Vahtre, Lauri. „Eesti ajalugu. VI, Vabadussõjast taasiseseisvumiseni.“ Lk 33

Värä, Einar; Pajur, Ago; Tannberg, Tõnu. „Lähiajalugu: ajalooõpik 9. klassile. I osa. Lk. 64.

Graf, Mati. „XX sajandi kroonika. Eesti ja maailm. I osa.“ Lk 182.

7. Vasta küsimustele Punaarmee poolt okupeeritud Eesti ala kohta. 8p/____

- 1) Kuidas nimetati autonoomset piirkonda, mis moodustati Punaarmee poolt okupeeritud Narva territooriumil 1918. aasta novembris-detsembris? (1p) Mis oli selle piirkonna saatus 1919. aastaks? (1p)

Nimetus: **Eestimaa Tööraha Kommuun** (*Punkt anda vaid õige nimekuju nimetamise eest.*)

Saatus: **Kommuun lakkas olemast peale Punaarmee väljatõrjumist.**

- 2) Kes määrati selle autonoomse piirkonna poliitiliseks juhiks? (1p)

Jaan Anvelt. (*Punkti võib anda ka ainult perekonnanime nimetamise eest.*)

- 3) Põhjenda kahe näitega, miks Nõukogude ajalookäsitluses on Eesti vabadussõda nimetatud pigem kodusõjaks. (2p)

Näide: **Kodusõjaks on seda nimetatud seetõttu, et üritati näidata, et sisuliselt sõdivad kaks Eesti riiki – Eesti Tööraha Kommuun ja Eesti Vabariik.**

Näide: **Lisaks oli Punaarmees ka hulgaliselt eestlasi. Läbi selle üritati näidata, et tegemist on kodussõjaga, kus eestlased sõdivad eestlastega.**

- 4) Iseloomusta enamlaste poolt okupeeritud territooriumi valitsemist. Too välja kolm iseloomulikku joont. (3p)

- **Alasid valitseti range korra järgi.**
- **Ettevõtted riigistati ja mõisatest püüti kujundada suurmajandeid.**
- **Toimused repressioonid poliitiliste vastaste vastu.**

Allikad:

Värä, Einar; Pajur, Ago; Tannberg, Tõnu. „Lähiajalugu: ajalooõpik 9. klassile. I osa. Lk. 63.

Laar, Mart. „Eesti iseseisvus ja selle häving“ Lk 42.

Tarvel, Enn. „Eesti rahva lugu“ Lk 193.

SÕJATEGEVUS EESTI PINNAL.

8. Mis lahinguga algas Vabadussõda? Millal see toimus? (Kuupäev, kuu ja aasta) 2p/____
Lahing: **Narva lahing** Aeg: **28. november 1918. aasta**
(NB! Punkt anda vaid õige kuupäeva, kuu ja aasta korruga nimetamise eest.)

Allikas: Värä, Einar; Pajur, Ago; Tannberg, Tõnu. „Lähiajalugu: ajalooõpik 9. klassile. I osa. Lk. 62.

9. Töö allikaga. Vasta küsimustele teksti ja oma teadmiste põhjal. 6p/____

- 1) Miks kasutati Punaarmee vastu sõdimiseks partisanisõja taktikat? (1p)

Partisanitaktikaga püüti viivitada Punaarmee pealetungi.

- 2) Hinda, milline oli Eesti sõdurite võitlusemoraal. Põhjenda oma hinnangut näitega tekstist. (2p)
Hinnang: **Moraal oli madal.**

Näide: **Seoses pidevate taganemistega ning kuuldustega, et nii tsiviilelanikud kui ka valitsus on valmis Tallinnast põgenema.**

- 3) Hinda, milline oli Rahvaväe ainealine olukord sõja alguses. Põhjenda oma hinnangut näitega tekstist. (2p)

Hinnang: **Ainealine olukord oli vilets.**

Näide: **Puudused valitsesid riietuses kui ka relvastuses. Mehed läksid lahingusse tsiviilriietes.**

- 4) Tekstis on mainitud valitsust. Mis oli valitsuse täpne nimi tol hetkel? (1p)

Ajutine Valitsus.

Allikad:

Värä, Einar; Pajur, Ago; Tannberg, Tõnu. „Lähiajalugu: ajalooõpik 9. klassile. I osa. Lk. 6.

Tarvel, Enn. „Eesti rahva lugu“ Lk 194.

10. Too välja kolm tegurit, mille poolest oli Paju lahing Vabadussõjas olulise tähtsusega. 3p/____

- **Peetakse üheks Vabadussõja kõige verisemaks välilahinguks.**
- **Surma saab kuulus Eesti väejuht Julius Kuperjanov.**
- **Mõisa vallutamine otsustab Valga saatuse ning punaväed on sunnitud Valgast taanduma.**

Allikas: Laar, Mart. „Eesti iseseisvus ja selle häving“ Lk 47.

11. Kes nimetatud isikutest oli Vabadussõja ajal peamiselt sõjaväelane, kes poliitik? Märki isiku nime taha kas „P“ (poliitik) või „S“ (sõjaväelane). (11–12 õiget: 2p; 9–10 õiget: 1p) 2p/____

Aleksander Tõnisson	S	Ants Piip	P	Nikolai Reek	S	Mait Püüman (Püümets)	S
Andres Larka	S	Hans Kalm	S	Julius Seljamaa	P	Martin Ekström	S
Anton Irv	S	Jaan Soots	S	Karl Parts	S	Pavel Bermond-Avalov	S

Allikad: Tarvel, Enn. „Eesti rahva lugu“ Lk 194 – 209.

Graf, Mati. „XX sajandi kroonika. Eesti ja maailm. I osa.“ Lk 182 ja 202.

12. Töö kaardiga. Vasta küsimustele kaardi ning oma teadmiste põhjal.

9p/____

Mis olid 1919. aasta algul kaks peamist Rahvaväe pealetungisuunda ja nende lõppeesmärkideks? (4p)

Pealetungisuund: **Viru rinne** Lõppeesmärk: **vallutada Narva**

Pealetungisuund: **Lõunarinne** Lõppeesmärk: **suruda enamlased välja Lõuna-Eestist**

Selgita, miks oli Valga linna hõivamine tähtis. (1p)

Valga oli raudteesõlm. Selle vallutamine oli strateegiliselt oluline.

Mis oli mereväe rolliks pealetungides? (1p)

Mereväe ülesandeks oli toetada dessantidega edasitungi vaenlase tagalasse Viru rindel.

Kaardil on näha kahe laeva, „Spartak“ ja „Avtroil“ nimed. Kuidas sattusid need Eesti mereväe koosseisu?(1p)

Need laevad hõivati merel inglaste poolt ning kingiti eestlastele.

Mis nimesid hakkasid need laevad kandma Eesti mereväe koosseisus? (2p)

1) „**Wambola**“ 2) „**Lennuk**“

Allikad:

Kriiska, Aivar; Tvauri, Andres. „Eesti ajaloo atlas“. Lk 103.

Pajur, Ago; Tannberg, Tõnu; Vahtre, Lauri. „Eesti ajalugu. VI, Vabadussõjast taasiseseisvumiseni.“ Lk 34-35.

Graf, Mati. „XX sajandi kroonika. Eesti ja maailm. I osa.“ Lk 182.

13. Töö allikaga. Vasta küsimustele teksti ja oma teadmiste põhjal.

9p/____

1) Otsusta, kelle poolel võitles teksti autor Vabadussõjas. Too tekstist kaks näidet oma otsuse toetuseks. (3p)

Otsus: **Enamlaste poolel.**

Näited: **Näideteks võib tuua autori jutu Tallinna vallutamisest, vene patarei meeste poolsetest röövimistest või edasitungi seiskumise Tallinna suunal 1918. aasta lõpus.**

2) Kirjelda autori suhtumist sõtta kahe tekstist leitava näite abil. (2p)

Näited: **Autor on sõjast väsinud ning sooviks, et see lõppeks. Autor loodab, et peale Tallinna vallutamist on ta võimalik sõjaväe teenistusest pääseda.**

3) Kirjelda autori suhtumist enamlastesse kahe tekstist leitava näite abil. (2p)

Näited: **Autor suhtub enamlastesse (venelastesse) põlastavalt, kuna nad on huvitatud vaid varastamisest ning pidevalt tuleb tegeleda kaebustega seoses varstatud asjadega.**

4) Kuidas põhjendada autori poolt välja toodud pealetungi seiskumist? Too välja kaks võimaliku põhjust oma teadmiste tuginedes. (2p)

Põhjendused: **Tallinnasse on saabunud Briti laevastiku eskaader, mis toob Rahvaväele lisarelvastust. Rahvavägi on suutnud suurendada oma vägede koosseisu ning valmistub vastu pealetungiks.**

Allikas: Laar, Mart; Vahtre, Lauri. „Lähiajalugu. Õpik gümnaasiumile. I osa.“ Lk. 92.

SOOMUSRONGID.

14. Vasta küsimustele soomusrongide osa kohta Vabadussõjas.

13p/____

1) Too näide, mis kasu oli soomusrongidest lahingutegevuses. (1p)

Soomusrongid teostasid kogu sõja vältel sügavaid läbimurdeid ning toetasid vägede pealetunge paljudes lahingutes.

- 2) Selgita, mis oli esialgu soomusrongide „soomuseks“. Kas sinu hinnangul sai seda pidada piisavaks kaitseks? Põhjenda oma vastust. (3p)

Selgitus: **Liivaga täidetud kotid või kahekordse laudseina vahele puistatud liiv.**

Hinnang: **Ei, tegemist ei olnud piisava soomusega.**

Põhjendus **Raskemad relvad oleksid suure tõenäosusega sellest läbi lasknud.**

- 3) Kes oli soomusrongide ehitamise eestvedaja? (1p)

Johan Pitka. (Punkti võib anda ka ainult perekonnanime nimetamise eest.)

- 4) Kellest koosnes peamiselt soomusrongide meeskond? (1p)

Soomusrongide meeskond koosnes peamiselt vabatahtlikest.

- 5) Mitu soomusrongi oli kasutusele võetud Vabadussõja lõpuks? (1p) **11 soomusrongi**

- 6) Peamiselt erinesid soomusrongid üksteisest ühe omaduse poolest. Mille poolest? (1p)

Oli ehitatud kahte tüüpi soomusronge, ühed kitsarööpmelisel, teised laiarööpmelisel raudteel sõitmiseks.

- 7) Vasta küsimustele pildil oleva sõiduki kohta.

Kuidas nimetati pildil olevat soomusautot? (1p)

Pildil oleva soomusauto nimeks oli Vanapagan.

Mille poolest oli selle soomusauto saamislugu eriline? (1p)

Vanapagan ehitati peamiselt korjanduste ning peoõhtute korraldamisega kogutud rahaga.

Kus lahingutegevuses seda soomusautot peamiselt kasutati? (1p)

Lahingutegevuses Põhja-Lätis või Pihkvas. Sobib ka Landeswehr'i sõjas.

Mis on soomusauto peale maalitud? Mida pidi see sümboliseerima? (2p)

Masinale oli maalitud Vanapagana lõust koos valgete kihvadega.

See pidi vaenlases tekitama hirmu.

Allikas: Värä, Einar; Pajur, Ago; Tannberg, Tõnu. „Lähiajalugu: ajalooõpik 9. klassile. I osa. Lk. 63–64.

SÕJATEGEVUS VÄLJASPOOL EESTIT.

15. Vasta küsimustele sõjategevuse kohta Põhja-Lätis ja Petrogradi suunal. 9p/_____

- 1) Nimeta, mis vägede vastu pidi Rahvavägi 1919. aasta suvel Põhja Lätis võitlema. (2p)

• **Landeswehr**

• **Rauddiviis**

- 2) Kes juhtis Rahvaväe sõjalisi operatsioone 1919. a Põhja-Lätis? (1p)

Kindral Ernst Põdder. (Punkti võib anda ka ainult perekonnanime nimetamise eest.)

- 3) Kuidas nimetati vene valgekaartlaste üksust, mis asus eestlaste toel Petrogradi suunas ründele? (1p)

Põhjakorpus.

- 4) Mil moel toetas Rahvavägi valgekaartlaste pealetungi? (1p)

Rahvavägi toetas valgekaartlaste rünnakuid meredessantidega.

- 5) Kes juhtis valgekaartlasi Vabadussõja ajal? (1p)

Kindral Nikolai Judenitš. (Punkti võib anda ka ainult perekonnanime nimetamise eest.)

- 6) Anna hinnang Eesti vägede ja Vene valgete vahelistele suhtetele ja koostööle. Kinnita oma hinnangut kahe näitega. (3p)

Hinnang: **Koostöö ja suhted olid kehvad.**

Näited: **Vene valgete juhtkond ei soovinud tunnustada Eesti iseseisvust. Eesti sõdurid polnud valmis võitlema venelaste eest Venemaa territooriumil.**

Allikad:

Värä, Einar; Pajur, Ago; Tannberg, Tõnu. „Lähiajalugu: ajalooõpik 9. klassile. I osa. Lk. 65.

Pajur, Ago; Tannberg, Tõnu; Vahtre, Lauri. „Eesti ajalugu. VI, Vabadussõjast taasiseseisvumiseni.“ Lk 36-37.

Laar, Mart. „Eesti iseseisvus ja selle häving“ Lk 48.

Tarvel, Enn. „Eesti rahva lugu“ Lk 203.

TARTU RAHU.

16. Vasta Tartu rahulepingu sõlmimisega seotud küsimustele. 4p___
- 1) Millal hakkas kehtima relvarahu Vabadussõjas? (kuupäev, kuu ja aasta)
3. jaanuar 1920 (Punkt anda vaid kuupäeva, kuu ja aasta korraga õigesti nimetamise eest.)
- 2) Millal sõlmiti Tartu rahuleping? (kuupäev, kuu ja aasta)
2. veebruar 1920 (Punkt anda vaid kuupäeva, kuu ja aasta korraga õigesti nimetamise eest.)
- 3) Kes kirjutas rahulepingule alla Eesti Vabariigi poolt? (ees- ja perenimi)
Jaan Poska (Punkt anda vaid ees- ja perenime korraga õigesti nimetamise eest.)
- 4) Kes kirjutas rahulepingule alla Nõukogude Venemaa poolt? (ees- ja perenimi)
Adolf Joffe (Punkt anda vaid ees- ja perenime korraga õigesti nimetamise eest.)
17. Nimeta kaks rahulepingu tingimust, mis olid sinu arvates Eesti jaoks kõige olulisemad. Põhjenda oma arvamust. 4p___

Rahulepingu tingimused:

Eesti iseseisvuse tunnistamine ning austamine Venemaa poolt

Eesti sai endale terve Setumaa koos Petseri linnaga ning Narva koos kolme vallaga Narva jõe idakaldal.

Venemaa pidi Eestile maksma 15 miljonit kuldrubla. Jt.

Põhjendused: **Need punktid garanteerisid Eestile iseseisvuse tunnistamise suure naaberriiigi poolt, kindla riigipiiri, mille järgi Eesti territoorium kasvas ning samuti sai Eesti sõjakahjude hüvitamiseks arvestava summa raha.**

18. Põhjenda, mille poolest oli rahulepingu sõlmimine kasulik mõlemale poolele. 2p___

Eesti poolele oli kasulik sellepärast, et: **Eesti sai juurde alasid / Nõukogude Venemaa poolse riigina tunnistamise / sõjakahjude korvamiseks raha.**

Nõukogude Vene poolele oli kasulik sellepärast, et: **Nõukogude Venemaa kindlustas endale diplomaatilised ning majanduslikud suhted / vähendas rahu sõlmimisega vaenlaste hulka, kelle vastu sõdima pidi.**

Allikad:

Värä, Einar; Pajur, Ago; Tannberg, Tõnu. „Lähiajalugu: ajalooõpik 9. klassile. I osa. Lk. 64.

[https://et.wikisource.org/wiki/Rahuleping_Eesti_ja_Venemaa_vahel_\(Tartu_rahul\)](https://et.wikisource.org/wiki/Rahuleping_Eesti_ja_Venemaa_vahel_(Tartu_rahul))

Tarvel, Enn. „Eesti rahva lugu“ Lk 204 ja 208.